RETROSPECTIVĂ A RELAȚIILOR DE COOPERARE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎNTR-O NOUĂ CONFIGURAȚIE A SECURITĂȚII REGIONALE

CZU 327(478):[327:061.1EU]

Natalia CIOBANU*

Rezumat: Securitatea regională reprezintă relațiile de cooperare dintre statele unei regiuni și capacitatea acestora de reacție împotriva destabilizării situației, a crizelor și a conflictelor militare apărute la nivel regional. Acestea pot fi asigurate în urma unor tratate regionale încheiate sau a unor structuri regionale formate. În acest articol, autorul va efectua o prezentarea a acțiunilor efectuate de Uniunea Europeană în Republica Moldova pentru asigurarea securității regionale, grav afectată de către agresiunea militară a Rusiei în Ucraina. Acest sprijin a fost divers și direcționat promt pentru necesitățile strigente apărute. Astfel, suportul politic, financiar și de expertiză a vizat: gestionarea frontierelor și a fluxului masiv de refugiați, asigurarea traficului de mărfuri agricole prin conectarea Republicii Moldova și Ucrainei la rețeaua transeuropeană de transport, depășirea crizei energetice și sprijinirea grupurilor vulnerabile, modernizarea armatei, asigurarea rezilienței economice și dezvoltarea afacerilor etc. Actualitatea și scopul acestui studiu rezidă în importanța perceperii de către factorii de decizie politică și cetățeni a expresiei unității și eforturilor comune înfăptuite privind rezistența națională a unui stat lipsit de protecția NATO în fața unei agresiuni militare. Aplicarea principiului efortului național conjugat, reiese din art.11 al Constituției privind neutralitatea permanentă, potrivit căruia Republica Moldova singură „va opune rezistență unui agresor care amenință cu forța suveranitatea, independența și unitatea, integritatea teritorială și democrația constituțională a țării".

Cuvinte-cheie: Republica Moldova, Uniunea Europeană, securitate regională, cooperare.

* **Natalia CIOBANU,** cercetător științific stagiar, Universitatea de Stat din Moldova, cnata1950@gmail.com

RETROSPECTIVE OF THE COOPERATIVE RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE EUROPEAN UNION IN A NEW CONFIGURATION OF THE REGIONAL SECURITY

Summary: Regional security represents the cooperative relations between the states of a region and their ability to react against the destabilization of the situation, crises and military conflicts arising at the regional level. These can be ensured as a result of concluded regional treaties or formed regional structures. In this article, the author will present the actions carried out by the European Union in the Republic of Moldova to ensure regional security, seriously affected by Russia's military aggression in Ukraine. This support was diverse and directed promptly to the pressing needs that arose. Thus, the political, financial and expert support aimed at border management and the massive flow of refugees, ensuring the traffic of agricultural goods by connecting the Republic of Moldova and Ukraine to the trans-European transport network, overcoming the energy crisis and supporting vulnerable groups, modernizing the army, ensuring economic resilience and business development, etc. The topicality and purpose of this study lie in the importance of the perception by political decision-makers and citizens of the expression of unity and joint efforts made regarding the national resistance of a state lacking NATO protection in the face of military aggression. The application of the principle of the joint national effort, emerges from article 11 of the Constitution regarding permanent neutrality, according to which the Republic of Moldova alone "will resist an aggressor who threatens with force the sovereignty, independence and unity, territorial integrity and constitutional democracy of the country".

Keywords: Republic of Moldova, European Union, regional security, cooperation.

Introducere. Poziționarea geografică a Republicii Moldova la răscrucea strategică de confruntare a intereselor naționale și geopolitice ale marilor puteri este consecința actuală pentru stoparea agendei de dezvoltare. În contextul dat, evaluarea permanentă a riscurilor și amenințărilor la securitatea națională, în dependență de tendințele și provocările actualizate, reprezintă o prioritate. Astfel, actualitatea elaborării acestui studiu rezidă în argumentarea importanței relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană într-o nouă configurație a securității regionale în perioada curentă, prezentat printr-un cadru analitic, bazat pe o abordare sistemică și descriptivă.

Rezultatele cercetării. Tendințele expansioniste și hegemonice ale Rusiei de subjugare, dominare și control total a teritoriilor din spațiul ex-sovietic, produce un periculos conflict dintre aceasta și ceilalți actori interesați. În condițiile de rivalitate între acești lideri mondiali, pentru implementarea unor reforme democratice durabile și eficiente, Republica Moldova a ales să nu mai oscileze între cele două modele de dezvoltare Est-Vest și a fost motivată să-și urgenteze definirea direcției prioritare a politicii externe. Astfel, Republica Moldova, un stat neutru, lipsit de garanțiile de securitate pe care le oferă statutul de membru NATO, fiind implicată în acest „cerc vicios", își exprimă intenția de fortificare a sistemului de asigurare al securității și apărării naționale prin intermediul integrării în spațiul de securitate european.

Apărarea democrației, păcii, integrității, suveranității și libertății sunt fundamente ce stau la baza definirii obiectivului Republicii Moldova în contextul razboiului agresiv al Rusiei împotriva oamenilor care au ales să trăiască liberi. Amenințarea reală asupra securității naționale a condiționat alegerea fără ezitări, de această dată, a Republicii Moldova între cele două proiecte divergente de integrare: Uniunea Europeană și Uniunea Eurasiatică. În această opțiune, Republica Moldova a ales valorile societății occidentale și nu sistemul despotic, promovat de regimul lui Putin. Însă, misiunea aleasă de țara noastră este una dificilă, întrucât, o dată cu agresiunea militară neprovocată în Ucraina, Rusia și-a intensificat războiul hibrid, orchestrat cu diverse forțe politice pro-ruse, având scopul de răsturnare a guvernării actuale și instalarea unor politicieni servili intereselor sale. Acțiunile Rusiei sunt direcționate nu doar spre Moldova și Ucraina, ci este amenințată întreaga securitate și democrație din Europa. Mai mult de atât, din intenția imperială de a deveni un actor influent pe scena politică a relațiilor internaționale, amenință irațional cu utilizarea armelor nucleare, dar și instaurarea unei noi ordini mondiale, care nu se prevede a fi „a păcii, bazată pe colaborare internațională amiabilă între toate statele lumii".

În aceste condiții de instabilitate regională, care se extinde și la nivel global, în țară este nevoie de unitate, voință politică, implicare civică, informare a populației despre acțiunile provocatoare, propagandă și dezinformare, conștientizarea importanței de consolidare a sectorului de apărare, în condițiile în care dreptul internațional este grav

încălcat în acest război şi statutul de neutralitate nu oferă garanţii de securitate.

Din februarie 2022, mediul de securitate internaţional se află sub presiunea unui eventual conflict extins, cu implicarea statelor influente cu statut de lideri globali care dictează tendinţele de dezvoltare economică. Acest aspect nu poate fi neglijat, întrucât „mediul de securitate regional sau global este favorabil pentru dezvoltare, doar atunci când probabilitatea de extindere a unui razboi este redusă" [3]. În acest context, un stat care se identifică a fi un actor raţional, îşi va elabora strategia de securitate naţională în dependenţă de poziţionarea geografică într-un anumit mediu de securitate. Astfel, factorii ce fundamentează acest document includ trei etape: evaluare, planificare şi implementare. O eroare comisă în una dintre etapele menţionate, va fi cauza unei strategii dificil de implementat, în lipsa pîrghiilor asociate metamorfozelor de securitate la nivel global şi capacitatea sistemelor naţionale de securitate şi apărare de a face faţă noilor provocări va fi redusă. Erorile comise de-a lungul istoriei de către statele ce nu au acordat o importanţă acestor paşi, sunt lecţii potrivite şi pentru Republica Moldova, care, având un război în proximitatea frontierei de stat, dispune de o strategie cu text depăşit, aprobată în 2011. Deci, la baza construirii unui mediu de securitate, statul, ca entitate geografică şi parte a dreptului internaţional, se fundamentează pe patru factori majori: „barierele geografice, cooperarea interstatală, structura internaţională şi tehnologia militară"[3]. Acest raţionament, ce reiese din perspectiva relaţiilor de putere, este direcţionat spre formarea sistemului naţional de securitate şi apărare, împotriva ameninţărilor externe.

Conceptul despre cei patru factori care stau la formarea mediului de securitate a unui stat, analizat de Shiping Tang în studiul „A Systemic Theory of the Security Environment" şi preluat în literatura de specialitate din Moldova de către cercetătoarea Diana Hîrbu [2], se identifică cu problemele de vulnerabilitate cu care se confruntă sectorul de securitate şi apărare al Republicii Moldova din perspectiva noilor provocări la nivel regional. Ţara se află la intersecţia a trei zone geopolitice: Sud-est-europeană, Central-europeană şi Euroasiatică, afectate de insecuritate şi instabilitate – bariere periculoase pentru construirea unei democraţii.

În aceste circumstanțe geopolitice, condiționate de diversificarea categoriilor de riscuri și amenințări la adresa securității, necesită o atenție deosebită promovării în societate a culturii de securitate. În sensul dat, cercetătorul Vitalie SÎLI susține ideea în care cultura de securitate reprezintă rezultatul interacțiunilor sociale care au loc în grupuri, organizații, comunități preocupate de aspectele securității sociale, ale unor procese de învățare și acumulare de cunoștințe, în concordanță cu necesitățile umane de protecție, siguranță, adăpost. Astfel, informarea prin intermediul unor programe durabile a cetățenilor despre conexiunea existentă dintre securitate și dezvoltare, bunăstare economică a unui stat se poate realiza prin dezvoltarea continuă a spiritului de responsabilitate socială, conștientizare a necesității implicării fiecărui cetățean în procesele sau activitățile caracteristice segmentului de securitate [5].

Interconexiunile dintre dezvoltare și securitate sunt reliefate într-o cercetare efectuată de Natalia Albu, în care se susține că promovarea securității implică progresul social și dezvoltarea. În acest cadru, autoarea studiului citează mențiunea făcută de Stewart F. în lucrarea „Development and security", precum că promovarea securității este un instrument pentru realizarea dezvoltării, iar modelele incluzive de dezvoltare sunt un element important în evitarea conflictului. Astfel, dezvoltarea este un instrument pentru realizarea securității [1].

Confruntările regionale din Europa de sud-est sunt consecințele ale doi factori: pe de o parte se poziționează intenția puterilor dominante ale arenei internaționale de a-și exercita influența în plan regional, iar pe de altă parte, statele mici și mijlocii, care doresc să-și definească singure vectorul politicii externe, reieșind din interesele de securitate națională, întrucât sunt conștiente că doar securitatea le asigură progresul socio-economic.

Modificarea arhitecturii geopolitice a securității regionale din spațiul geografic din care este parte Republica Moldova, determinată de războiul din Ucraina, amplificarea confruntării și diminuării nivelului de securitate regional, a revizuit interesele geostrategice ale Uniunii Europene față de aceasta. Potrivit experților, pentru a deține controlul acestui teritoriu, Rusia utilizează toate mecanismele specifice razboiului hibrid pentru a afecta stabilitatea internă a statului și dezbina societatea: ma-

nipulare prin intermediul propagandei mediatice, atacuri cibernetice, acțiuni provocatoare pentru subminarea activității în instituțiile-cheie ale statului, șantajul economic, tensiunile etnice artificial create etc.

În condiții de instabilitate, cu un pericol major de extindere a războiului neprovocat, nejustificat și ilegal de agresiune împotriva Ucrainei, Uniunea Europeană și-a manifestat încrederea și susținearea față de Republica Moldova, acordându-i la 23 iunie 2022 statutul de țară candidată la Uniunea Europeană [15]. În semn de solidaritate și susținere pentru aceste acțiuni întreprinse de autorități și întreaga societate, îndeosebi pentru gestionarea fluxului de refugiați, Republica Moldova în perioada 2022-2023 a găzduit mai mulți înalți oficiali europeni.

Acțiunile efectuate de Uniunea Europeană în Republica Moldova pentru asigurarea securității regionale au vizat: gestionarea frontierelor și a fluxului masiv de refugiați, asigurarea traficului de mărfuri agricole prin conectarea Republicii Moldova și Ucrainei la rețeaua transeuropeană de transport, depășirea crizei energetice și sprijinirea grupurilor vulnerabile, modernizarea armatei, asigurarea rezilienței economice și dezvoltarea afacerilor etc.

În continuarea studiului vom analiza unele dintre acțiunile de sprijin oferite Republicii Moldova de către Uniunea Europeană.

Astfel, Uniunea Europeană și statele sale membre, în cadrul inițiativei Echipa Europa, a oferit peste 59 de milioane de euro pentru gestionarea fluxului de refugiați. Asistența a inclus suport financiar, dar și bunuri de primă necesitate pentru cetățenii Ucrainei. Prin intermediul Mecanismului European de Protecție Civilă au fost oferite aproximativ 10.5 milioane euro și include ambulanțe, corturi pe deplin echipate, generatoare de electricitate, cisterne cu apă, bunuri de primă necesitate, alimente, medicamente și combustibil. Comisia Europeană a alocat 4.2 milioane euro din ajutorul său strategic pentru salvare și peste 430.000 euro prin intermediul noii unități create – Unitate de răspuns umanitar european din cadrul Comisiei Europene. În același context, 13 milioane de euro au fost oferite Republicii Moldova de către 5 state membre UE prin intermediul mecanismelor de colaborare bilaterală [20].

Uniunea Europeană a oferit suport financiar și expertiză în valoare de 30 de milioane de euro, fiind semnat un acord privind cooperarea

în domeniul gestionării frontierelor, care a permis mobilizarea echipelor Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (Frontex) pe teritoriul Republicii Moldova, supravegherea frontierelor, în colaborare cu autoritățile moldovene și asistență în colectarea și schimbul de informații.

Pentru dezvoltarea capacităților de apărare ale Republicii Moldova, Uniunea Europeană a alocat peste 47 de milioane de euro. Asistența a vizat asigurarea cu echipament modern a subdiviziunilor medicale și de geniu, dar și pentru fortificarea capacităților logistice, de transport, comunicații, informatică ș.a. De asemenea, Consiliul pentru Afaceri Externe al Uniunii Europene a aprobat pachetul de asistență pentru Armata Națională în valoare de 40 de milioane de euro, oferit prin intermediul Instrumentului de Facilitate Europeană (EPF). Suportul este destinat dezvoltării capacității naționale de supraveghere a spațiului aerian, dezvoltarea capacităților de transport și mobilitate, precum și a capabilităților logistice și de comunicații ale Armatei Naționale. În cadrul aceleiași reuniuni, Consiliul a aprobat lansarea unei misiuni civile în Moldova, din cadrul politicii comune de securitate și apărare a Uniunii Europene[18]. Obiectivul acestei misiuni civile este de a spori reziliența sectorului de securitate în următoarele domenii: gestionarea crizelor, amenințările hibride, securitatea cibernetică, contracararea acțiunilor străine de manipulare a informațiilor, precum și a ingerințelor străine[11].

În același context, Uniunea Europeană acordă Moldovei posibilitatea să adere la Mecanismul de protecție civilă al Uniunii Europene, de care a beneficiat în cazul gestionării fluxului de refugiați din Ucraina. Potrivit informațiilor oficiale, peste 700 000 de persoane au intrat în Republica Moldova, iar pentru aproximativ 100 000 de refugiați ucraineni rămâne a fi găzdă în continuare. În perioada curentă, sprijinul umanitar total a constituit peste 48 de milioane de euro. [10] Acest instrument coordonează la nivelul UE răspunsul la dezastrele naturale și la cele provocate de om. Obiectivele pe care se axează urmăresc să promoveze cooperarea între autoritățile naționale de protecție civilă, să sporească gradul de sensibilizare și pregătire a populației în ceea ce privește dezastrele și să permită acordarea unei asistențe coordonate, eficace și rapide populațiilor afectate. Nucleul operațional al mecanis-

mului de protecție civilă al UE îl constituie Centrul de coordonare a răspunsului la situații de urgență (ERCC), care monitorizează evenimentele din întreaga lume 24 de ore din 24, 7 zile din 7 și coordonează eforturile UE de răspuns în caz de dezastre. Pe lângă cele 27 de țări din UE, la mecanism participă opt țări din afara UE: Albania, Bosnia și Herțegovina, Islanda, Muntenegru, Macedonia de Nord, Norvegia, Serbia și Turcia [12].

Pentru depășirea crizei energetice și sprijinirea grupurilor vulnerabile Moldova a primit suport bugetar în valoare de peste 400 de milioane de euro. 300 de milioane de euro au fost oferiți de BERD pentru achiziționarea de rezerve strategice de gaze naturale. Ca rezultat, aproximativ 600 de mii de cetățeni au beneficiat de compensații pentru consumul de energie. Grație Uniunii Europene și Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, peste 300 de mii de consumatori cunosc și aplică măsuri de reducere a consumului de energie.

De asemenea, Uniunea Europeană a finanțat proiecte de eficiență energetică. Astfel, în acest sens, au fost investite peste 75 de milioane de euro, fiind finanțate proiecte de energie regenerabilă, renovate școli, lansate proiecte de dotare a blocurilor locative și instituțiilor publice cu echipamente moderne de aprovizionare cu energie. Au fost reabilitate opt școli din Chișinău, Strășeni, Șoldănești, Basarabeasca, Leova, Ungheni, Sângerei și Bălți. Peste 5000 de copii și adulți beneficiază de instituții moderne, eficiente din punct de vedere energetic. Cinci blocuri de locuit din țară vor fi dotate, până la sfârștiul anului 2023, cu sisteme de încălzire eficiente, iar trei spitale cu panouri fotovoltaice. Lucrările sunt efectuate în cadrul programului „Abordarea impactului crizei energetice în Republica Moldova", finanțat de Uniunea Europeană și implementat de PNUD Moldova[20]. Durata programul este prevăzută pentru 2022-2023 și își propune ca obiective: să faciliteze aplicarea cadrului legal în sectorul energetic, cu considerații sociale și climatice integrate, în conformitate cu cerințele UE; să consolideze capacitățile actorilor din domeniul energetic și a mecanismelor de coordonare instituțională pentru a preveni riscurile implicate de criza energetică recentă; creșterea gradului de conștientizare și comunicare în rândul populației pentru a adopta cele mai bune practici și măsuri de economisire a energiei și pentru a încuraja utilizarea surselor rege-

nerabile; operaționalizarea programelor energetice la nivel național și aplicarea soluțiilor pentru creșterea accesibilității energetice în clădiri rezidențiale și publice, vizând în mod specific cele mai vulnerabile și afectate grupuri ale populației. Bugetul este de 11.216.000 USD [6].

În prezent, există șapte linii electrice de 330 kV și 11 linii de 110 kV care traversează frontiera cu Ucraina, fiind utilizate pentru schimburi de energie. Cu România există o singură linie de interconexiune de 400 kV, care are secțiuni ce traversează și teritoriul Ucrainei și care ajunge la Chișinău, după ce trece și prin Transnistria. Guvernul Republicii Moldova a demarat în 2022 construirea unei noi linii de 400kV între Vulcănești și Chișinău, ce se va finaliza în 2025, care să evite traversarea prin Ucraina și regiunea transnistreană, cu o lungime totală de 158 km, precum și construcția unei stații back-to-back de curent continuu de înaltă tensiune (HVDC) la Vulcănești, pentru a permite conectarea dintre sistemul energetic al Republicii Moldova, Rețeaua Europeană a Operatorilor Sistemelor de Transport Energie Electrică (ENTSO-E) și Sistemul Integrat de Energie Electrică/Sistemul de Energie Unită (IPS/UPS). Investiția face parte dintr-un proiect de interconectare a Republicii Moldova cu România, în valoare de 260 milioane euro, finanțat de Uniunea Europeană și de mai multe instituții internaționale financiare [17].

Comisia Europeană a propus conectarea Republicii Moldova și Ucrainei la rețeaua transeuropeană de transport (TEN-T). Inițiativa prevede extinderea a patru coridoare de transport până în Moldova și Ucraina. Uniunea Europeană a majorat cotele de export pentru șapte categorii de produse agricole moldovenești (roșii, usturoi, struguri de masă, mere, cireșe, prune și suc de struguri), pentru a susține fermierii și exportatorii locali care au pierdut accesul la piețele tradiționale din cauza războiului. Republicii Moldova i s-a oferit posibilitatea de a exporta un volum mai mare, dublu pentru unele produse, fără taxe vamale.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, exporturile de mărfuri destinate țărilor Uniunii Europene (UE–27), în ianuarie-februarie 2023, dețin o pondere de 62,4%, în creștere cu 0,2 puncte procentuale față de ianuarie-februarie 2022. Principalele țări europene de destinație a exporturilor de mărfuri au fost: România (33,6% din total exporturi), Germania (5,7%), Italia (5,6%), Cehia (3,3%), Polonia (2,6%). Importurile de mărfuri provenite din țările Uniunii Europene

(UE-27) în ianuarie-februarie 2023 estimează o pondere de 48,2%, în creştere cu 6,5 puncte procentuale, comparativ cu ianuarie-februarie 2022. În topul ţărilor europene de origine a importurilor de mărfuri se află: România (16,6%), Germania (5,7%), Italia (4,2%), Grecia (3,7%), Polonia (3,0%) [9]. Principalul partener comercial al Moldovei, membru al Uniunii Europene este România.

În perioada curentă Republica Moldova a devenit prima ţară din regiune care a obţinut recunoaşterea reciprocă a agenţilor economici autorizaţi cu Uniunea Euorpenă. Prin intermediul acestui mecanism, de la 1 noiembrie 2022, operatorii economici autorizaţi sunt recunoscuţi de toate cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, transportatorii fiind scutiţi de proceduri complicate de vămuire. De acest statut beneficiază ţări precum Statele Unite ale Americii, Regatul Unit, Norvegia, Elveţia sau Japonia [14].

Drept suport financiar pentru reabilitarea economică a Moldovei, UE a alocat 150 de milioane de euro, asistenţă financiare oferită sub formă de împrumuturi şi granturi. 112 milioane de euro au fost alocate pentru iniţiativele menite să sporească rezilienţa economică şi să contribuie la dezvoltarea afacerilor[17]. Potrivit informaţiilor oferite de Ministerul Finanţelor, în 2022, Uniunea Europeană şi statele sale membre reprezintă principala sursă de sprijin financiar extern pentru bugetul de stat al Republicii Moldova, contribuind cu 12,7 miliarde de lei[19].

Uniunea Europeană şi-a extins cooperarea şi cu regiunile necontrolate de autorităţile constituţionale, în care vectorul de politică externă este orientat spre Federaţia Rusă. Un exemplu în acest sens este deschiderea în 2022 a primului Centru de susţinere şi dezvoltare a antreprenoriatului de la Tiraspol, care va oferi tinerilor antreprenori acces la informaţii, consultanţă şi instruiri. Costul înfiinţării Business HUB-ului, prin intermediul programului „Măsuri de consolidare a încrederii", implementat de PNUD Moldova UE este de 200.000 de euro [16].

De asemenea, potrivit site-ului, NewsMaker, Biroul politici pentru reintegrare a confirmat că se constată o dinamică în creştere a operaţiunilor de import-export efectuate de agenţii economici din regiunea transnistreană, înregistraţi la Agenţia Servicii Publice. Potrivit datelor, în 2022, 67,1% din exporturile regiunii transnistrene s-au efectuat către ţările UE. Astfel, rata exporturilor din regiunea transnistreană că-

tre UE, în 2022 a înregistrat o creștere de 10,2%, față de anul 2021. De asemenea, a crescut și ponderea importurilor de bunuri din UE în regiunea transnistreană cu 4,4%, de la 45,7% în 2021 la 50,1% în 2022. Peste 80% din exporturile și importurile companiilor din regiune sunt orientate către România, Polonia, Italia, Germania și Slovacia. Circa 2400 companii din regiune sunt înregistrate la autoritățile din dreapta Nistrului pentru a putea beneficia de avantajele comerțului liber cu Uniunea Europeană în cadrul Acordului de Asociere [7].

Deși Uniunea Europeană desfășoară mai multe proiecte de dezvoltare economică și socială în Găgăuzia, influență puternică a Rusiei nu s-a erodat după începerea agresiunii împotriva Ucrainei, ci în continuare reprezintă o amenințare la adresa securității naționale. Un sondaj de opinie efectuat în luna ianuarie 2023, ne confirmă că populația din Găgăuzia au o atitudine favorabilă față de Rusia – 93,8% și față de Putin de 82,4%. 66,5% au o atitudine neutră față de războiul din Ucraina, 26,4% se pronunță în favoarea Rusiei și doar 2,7% susțin Ucraina[13]. În aceste condiții, dialogul cu autoritățile de la Comrat e recomandabil să fie pe agenda actualei guvernări, pentru a informa cetățenii influențați de propaganda rusă, despre beneficiile sprijinului masiv ce vine din parte Uniunii Europene pentru stabilizarea situației economice afectată de războiul din regiune și „pârghiile de acțiune ale Rusiei".

Conținutul empiric al studiului efectuat, denotă că analiza relațiilor de cooperare dintre Republica Moldova și Uniunea Europenă în domeniul securității și apărării a fost efectuată în baza teoretico-metodologică a Școlii de la Copenhaga, în care abordarea se realizează din perspectivă multidimensională: politică, socio-economică, militară, energetică, ecologică etc. Aceste componente ale securității sunt interdependente și construiesc un sistem viabil de dezvoltare a unui stat.

Concluzii. Urmare a celor analizate în prezentul studiu, în condițiile în care riscurile de securitate sunt alimentate de un amplu război hibrid desfășurat de acțiunile neprietenoase ale Federației Ruse, pentru alimentarea instabilității deja accentuată pe fonul crizei din regiune, se recomandă instituțiilor de stat, organizațiilor nonguvernamentale, mass-media, instituțiilor de învățământ din Republica Moldova organizarea diverselor programe de informare și documentare a populației despre importanța relațiilor de cooperare cu Uniunea Europeană

în domeniul securității naționale, a noului statut de țară candidată la aderare, care ne oferă oportunitatea de a beneficia de suport politic, financiar, economic și susținere în ceea ce privește consolidarea sectorului de apărare. Aceste acțiuni să fie realizate cu scopul creșterii responsabilității civice și contracarării propagandei și dezinformării ruse printr-o comunicare asociată tuturor nivelurilor de categorii sociale și instruire. Astfel, apariția unor informații false sau acțiuni provocatoare să fie anihilate prin efectul bumerangului.

Referințe bibliografice:

1. Albu Natalia, Asistența externă în sectorul de securitate: premise și arii de colaborare, // Studii și cercetări juridice. Partea 3, Chișinău, 2021, p.232-255.
2. Hîrbu Diana. Securitatea frontalieră a Republicii Moldova în contextul mediului actual de securitate. // Materialele Conferinței științifice „Securitatea națională a Republicii Moldova: provocări și tendințe", 14 mai 2022, Chișinău, 2022, p. 44-50.
1. Shiping Tang. A Systemic Theory of the Security Environment. // Journal of Strategic Studies, 27 (1), 2004, https://www.researchgate.net/publication/263456826_A_Systemic _Theory_of_the_Security_Environment, vizitat la 15.03.2023.
2. Scutaru George, Solomon Marcu, Dadiverina Ecaterina, Baroian Diana. Războiul hibrid al Rusiei în Republica Moldova. https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/04/Razboiul-hibrid-al-Rusiei-in-Republica-Moldova-1.pdf, vizitat la 25.03.2023.
3. Sîli Vitalie. Semnificația percepерii rolului securității în promovarea culturii de securitate în societate. //Studii naționale de securitate, Nr. 2(2)/2020, Chișinău, 2020, p. 10-20.
4. Abordarea impactului crizei energetice în Republica Moldova, moldova/projects/ abordarea-impactului-crizei-energetice-republica-moldova, vizitat la 25.03.2023.
5. Ana-Maria Dolghii. Biroul politici de reintegrare: Anul trecut 67% din exporturile Transnistriei au mers spre țările UE. https://newsmaker.md/ro/biroul-politici-de-reintegrare-anul-trecut-67-din-exporturile-transnistriei-au-mers-spre-tarile-ue/, vizitat la 15.03.2023.
6. Ce este Echipa Europa? https://eu4moldova.eu/ro/meet-team-europe, vizitat la 16.03.2023.

7. Comerţul internaţional cu mărfuri al Republicii Moldova în luna februarie 2023 şi în ianuarie-februarie 2023. https://statistica.gov.md/ro/comertul-international-cu-marfuri-al-republicii-moldova-in-luna-februarie-2023-s-9539_60391.html, vizitat la 25.03.2023.
8. Comunicat de presă. https://moldova.un.org/ro/220499-peste-100000-de-refugia%C8%9Bi-din-ucraina-%C8%99i-22000-de-membri-ai-comunit%C4%83%C8%9Bilor-gazd%C4%83-au-fost, vizitat la 27.03.23.
9. O nouă misiune civilă. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/moldova/
10. Protecția civilă la nivelul UE. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/civil-protection/, vizitat la 27.03.23.
11. Подробно об итогах соцопроса в Гагаузии. https://gagauzyeri.com/podrobno-ob-itogah-soczoprosa-v-gagauzii/, vizitat la 27.03.23.
12. Raport anual al Consiuliului Economic pe lângă Prim-ministru, 2022. https://consecon.gov.md/wp-content/uploads/2023/04/Raport-Anual-al-Consiliului-Economic-pe-langa-Prim-ministrul-RM-2022.pdf
13. Rezoluția Parlamentului European din 23 iunie 2022 referitoare la statutul de țară candidată al Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei (2022/2716(RSP)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0249_RO.html, vizitat la 27.03.23.
14. Moldova: Business HUB înființat în Transnistria cu sprijinul financiar al UE. https://euneig bourseast.eu/ro/news/latest-news/moldova-business-hub-infiintat-in-transnistria-cu-sprijinul-financiar-al-ue/, vizitat la 27.03.23.
15. Un an de război în Ucraina. Cum Republica Moldova a făcut față provocărilor generate de invazia Rusiei în țara vecină? https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/un-de-r%C4%83zboi-%C3%AEn-ucraina-cum-republica-moldova-f%C4%83cut-fa%C8%9B%C4%83-provoc%C4%83rilor-generate_ro?s=223, vizitat la 27.03.23.
16. Un nou pachet de asistență pentru Armata Națională, aprobat de Uniunea Europeană. https://www.army.md/ ?lng=2&action=show&cat=122&obj=8199
17. Uniunea Europeană este sursa principală de sprijin financiar pentru bugetul de stat al Moldovei, https://www.infotag.md/finances-ro/304704/, vizitat la 27.03.23.
18. Uniunea Europeană sporește securitatea energetică a Republicii Moldova, 06/02/2023, https://eu4moldova.eu/ro/strong-uniunea-europeana-sporeste-securitatea-energetica-a-republicii-moldova-strong/, vizitat la 27.03.23.